

Szilvási Györgyi

FELMÉRÉS A SZOFTVERHASZNÁLATRÓL GYÖNGYÖSÖN ÉS KÖRNYÉKÉN*

A szoftverek védelmének jelentősége a XXI. században mindinkább felértékelődik. Abban a korban élünk, amikor az internet nyújtotta lehetőségekkel egyre több ember él, éppen ezért fokozottan kell figyelnünk más szerzői joggal védett alkotások (filmek, zeneművek, fotóművészeti alkotások) mellett a szoftverek jogi védelmére is. Az interneten számos olyan weboldalt találhatunk, amelyről ingyenesen hozzájuthatunk tartalmakhoz, amelyek jogi védelem alatt állnak, és általában a szerző tudomása nélkül érhetőek el ingyenesen. Emellett nem szabad elfelejteni azt sem, hogy az emberek egymásnak adogatják másolás céljából a drága szoftvereket, mely magatartás a szerzőt és a nemzetgazdaságot is súlyosan megkárosítja. Teszik ezt részben azért, mert túl drágák ezek az alkotások, részben pedig azért, mert nem foglalkoznak az alkotók jogaival és érdekeivel, illetve azzal sem, hogy az illegális szoftver tulajdonlása büntetendő cselekmény. Ezeket a szabályokat sokan nem is ismerik, vagy nem hajlandóak betartani, noha a szerzői jogok védelme minden esetben megilleti a szerzői mű alkotóját.

A szoftveripar történetét tekintve rövid, 50 éves múltra tekint vissza, a legtöbb befolyásos cég ebben az iparágban 30 évesnél is fiatalabb. Az 1950-es években alapított szoftvercégek az amerikai kontinenst célozták meg piacuk gyanánt, széles skálájú szoftvertermékeket kínáltak az amerikai kormánynak és a nagyobb cégeknek. Az 1960-as években kezdték el kibővíteni piacukat Európára és a többi kontinensre is. Az 1960-as évek végén tömegével alakultak az új vállalatok, felismerve a piaci lehetőségeket. Lényeges fordulópontot a személyi számítógépek elterjedése jelentett a szoftveripar számára az 1970-es évek végén: „tömeg-szoftvereket” kezdtek árulni minimális szolgáltatásokkal és licencszerződésekkel.

A szoftverfejlesztő-ipar nagyságát és gazdasági súlyát nehéz megbecsülni. Az valamennyire egyértelműnek látszik, hogy az amerikai kontinens a szoftveriparban is élen jár, ugyanis számos jelentős vállalatnak az Amerikai Egyesült Államokban van a székhelye, így az USA GDP-jét növelik tevékenységükkel. A Magyar Szabadalmi Hivatal munkatársai 2005-ben egy tanulmányt készítettek a szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlyáról, ebből kiderül, hogy az *elsődleges szerzői jogi ágazatok* közül a szoftver- és adatbázispiac, illetve a sajtó és irodalom bírt a legjelentősebb befolyással a 2002. évi bruttó hazai termékre. Emellett a

* A szerző a gyöngyösi Károly Róbert Főiskola Gazdálkodási Főiskolai Kar, Közszolgáltatási közigazdász szak, közigazgatási szakirány hallgatója volt. 2007-ben „A szoftverek szerzői jogi védelme és gazdasági jelentősége” címen készítette szakdolgozatát, amely elismerésben részesült a Magyar Szabadalmi Hivatal pályázatán. A tanulmány a szakdolgozat átdolgozott változata.

szoftveripar jelentősen hozzájárul a foglalkoztatáshoz (a sajtó és irodalom után a második legnagyobb foglalkoztató), illetve a második legnagyobb jövedelemforrás ebből a szektorból származik a munkavállalók számára. *Nemzetközi összehasonlításban* elmondható, hogy Magyarország az elsődleges szerzői jogi ágazatok GDP-hez való hozzájárulása szempontjából az élmezőnyben található (5. helyen), meghaladva az EU-átlagot. Foglalkoztatás tekintetében a 3. helyen állunk, itt is meghaladva az EU-átlagot. (Penyigey – Munkácsi, 2005.)

A nyílt forráskódú szoftverek¹ a kezdetek óta jelen vannak a szoftveriparban. Azonban ezt a technológiát sokáig „rejtegették”, csupán az 1990-es években tűntek fel, amikor a piac szerkezete megváltozott a személyi számítógépek számának jelentős növekedése miatt. Politikailag és társadalmilag is jelentős szerepe van ennek a programfajtának. A kormányok is tudnak használatukkal a jelentős szoftverkiadási tételeken spórolni, amely pénzt visszaforgathatják a szociális juttatásokba vagy egyéb gazdasági területekre (Válimäki, 2005). Ezt a lehetőséget több ország kormánya, közigazgatása is felismerte. 2005-ben városok és kormányok egész sora fogadta be az ilyen jellegű szoftvereket a munkafolyamatokba. A legjelentősebb átállási projekteket München, Bécs (Wienux projekt), Párizs, Barcelona és más nyugat-európai nagyvárosok önkormányzatai valósították meg. Európán kívüli, elmaradottabb országok és térségek is felismerték a társadalmi elmaradottság legyőzésének eszközét a nyílt forráskódú szoftverekben. Ilyen az afrikai kontinens, India, Dél-Korea (fejlesztések, kutatóintézetek) és Izrael is, amely „második Szilícium-völgy” nevű projektjével kíván betörni a szoftverpiacra. (E-közigazgatás – Éves jelentés)

Egy EU által finanszírozott konzorcium a tervek szerint be fogja bizonyítani, hogy az ingyenes és forráskóddal elérhető szoftverek képesek felülmúlni bármi más a piacon. A „Flossquality.eu” kezdeményezést az EU három kutatási projektje, a QUALLOSS, a FLOSSMETRICS és az SQO-OSS indította, demonstrálva ezzel a különböző projekteken résztvevők közötti szoros elkötelezettséget. A QUALLOSS projekt során eszköztámogatással lehetővé válik, hogy az ilyen típusú szoftvereket mennyiségileg, objektíven és gyorsan értékeljék (<http://qualoss.org>). A FLOSSMETRICS széles skálájú információs adatbázisok létrehozása, publikálása, elemzése és bizonyos módszerekkel, eszközökkel történő mérése céljából jött létre. A projekt gondoskodni fog az eredmények ipari kiaknázásáról is (<http://flossmetrics.org>). Az SQO-OSS európai projekthez létrehozott konzorcium tagjai görög, brit, német és svéd konzultánsok, kutatóintézetek (http://www.sqo-oss.eu/index_html/about). A cél az, hogy a kezdeményezés segítse az információkhoz való hozzájutást a hírek közös RSS-csatornán történő terjesztése által (<http://flossquality.eu>).

A nyílt forráskódú programoknak a közigazgatásban történő használatára követendő magyar példát hoz fel az EU megbízásából 2006. novemberében készített holland tanulmány. Törökbálint Nagyközség Polgármesteri Hivatala ügymenetét nyílt forráskódú szoft-

¹ A gép és az ember számára is értelmezhető kódokkal kapjuk meg a terméket, így gyorsan megtalálhatók és kijavíthatók a hibái. A nyílt forráskód szabad felhasználással is járhat.

verek segítségével bonyolítja le. A szervezet a Microsoft Office használatáról az Open Office használatára váltott, illetve ingyenes verzióra cserélték operációs rendszerüket is, Microsoft Windows-ról Linuxra álltak át. Régi víruskereső programjuk helyett az ingyenes Linux programba épített Clamavot telepítették a gépekre. A szoftverekkel kapcsolatban közvetett költségek merülnek csak fel (pl.: rendszergazda foglalkoztatása). A tanulmány adatai szerint ötéves viszonylatban gépenként kb. 1300 eurót takarít meg a hivatal. Mindezek mellett, a MERIT egyetem tanulmányának adatai szerint, az átlagos napi hatékonyság is növekedett, amióta az Open Office programcsomaggal dolgoznak (Ghosh, 2006).

Jelen tanulmányban a gyöngyösi és a Gyöngyös környéki önkormányzatokban, cégeknél alkalmazásban álló, továbbá az említett környéken lévő oktatási intézményekben tanuló magánszemélyeknek a szerzői jog szempontjából értelmezhető szoftverfelhasználásairól készített felmérést kívánjuk bemutatni. A 100 fős mintával készített felmérés legfőbb célja az volt, hogy megvizsgáljuk, az emberek általában jogkövető magatartást mutatnak-e, hogyan vélekednek az illegális szoftverhasználatról, a védelem és a hatósági fellépés hatékonyságáról (Szilvási, 2007).

FELMÉRÉS

KUTATÁSI TERV

Kutatási célok

A felmérés célja elsősorban a szoftvervédelem hatékonysága, illetve a szoftverhasználati morál vizsgálata volt. A kutatást Gyöngyösön és környékén végeztük. Ezt a témát több lényeges aspektusból vizsgáltuk: végzettség, nem, korosztály és jövedelmi helyzet szerint. A szerzői jogi szabályozásra vonatkozó ismeretek meglétének vizsgálata is kulcstényező volt a felmérésben, mivel felderíti azt, hogy a jogszabályok ismerete ellenére mennyien használnak mégis illegális forrásból származó programokat. A felmérés célja volt még felderíteni a megkérdezettek vélekedését a szabályozás és a jogérvényesítés hatékonyságáról.

Hipotézisek

1. A megkérdezettek többsége csak illegálisan beszerzett szoftvereket használ.
2. Az illegális szoftverhasználók között a főiskolát vagy egyetemet végzettek aránya kisebb, mint az alacsonyabb végzettségűek aránya.
3. A nagyobb jövedelmű megkérdezettek kisebb számban használnak illegális szoftvereket, mint az alacsonyabb jövedelműek.

4. A megkérdezettek nagy része nem ismeri az illegális szoftverhasználat következményeit.
5. A megkérdezettek többsége nem tartja hatékonynak sem a jogi szabályozást, sem az illegális használat ellen való hatósági fellépést.
6. A megkérdezettek többsége nem ismeri a © szimbólum jelentését.

Kutatási módszer, válaszadói kör

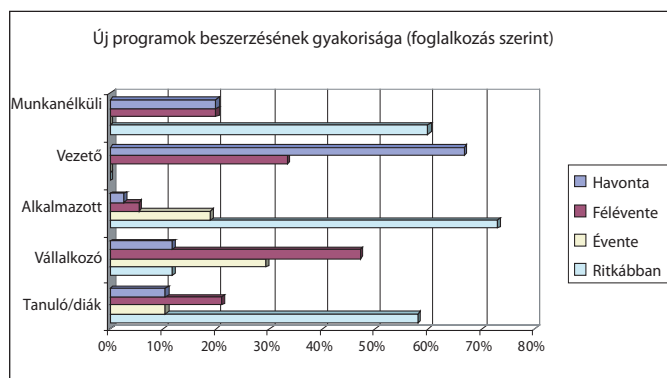
2006 decemberében, Gyöngyösön és a környéki községekben, a 18–50 éves korosztály tagjai, magánszemélyek között végeztük a vizsgálatot. A felmérésben a diákság mellett különböző foglalkozású, végzettségű emberek vettek részt, foglalkozásukat tekintve vállalkozók, vezető beosztásúak, alkalmazottak, munkanélküliek, végzettségüket tekintve szakmunkásképzőt, szakközépiskolát, gimnáziumot, illetve főiskolát/egyetemet végzettek. A vizsgálati minta 100 fős volt. A vizsgálat során a korcsoportokat a következőképpen határoztuk meg: 18–24 évesek, 25–31 évesek, 32–38 évesek, 39–45 évesek, illetve 46–50 évesek. A kutatási módszer kvantitatív standard interjú volt szóbeli, illetve egyes esetekben írásbeli megkérdezéssel.

1. AZ ILLEGÁLIS SZOFTVERHASZNÁLAT GYAKORISÁGA

A felmérés válaszai alapján elmondható, hogy az említett 100 fő közül mindenki kapcsolatban volt valamilyen formában a számítógéppel. A megkérdezettek között olyan személy nem akadt, aki még sosem használt komputert. 63% naponta használja, 13% hetente többször, 24% ennél ritkábban. Nagyon kevesen, a megkérdezettek 3%-a használja a számítógépet egy hónapnál ritkábban. A válaszadók közül 81-en rendelkeztek otthonukban számítógéppel, 19-nek viszont nem volt a háztartásában ilyen eszköze.

13% válaszolta azt, hogy csak a munkahelyén használja a számítógépet, ami arra enged következtetni, hogy nem használnak illegális szoftvereket, vagy nem tudnak róla, milyen forrásból származnak azok a programok, amelyekkel dolgoznak. Ugyanez elmondható arról a hat főről is, akik egyéb helyen (könyvtár, iskola, internetkávészó stb.) dolgoznak a számítógépen. A többi megkérdezett otthon is használja a számítógépet, azaz itt már felmerül a felelősségük a használt szoftverekkel kapcsolatban. Leginkább ez az említett 81 fő használ(hat) illegális programokat.

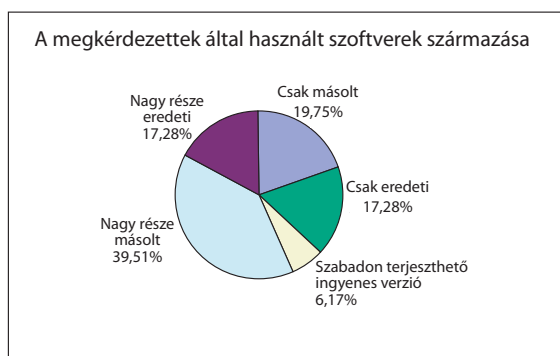
Arra a kérdésre, hogy milyen gyakran vásárol vagy szerez be más úton számítógépes programokat, az alábbi arányban válaszoltak azok a megkérdezettek (81 fő), akik otthonukban rendelkeznek számítógéppel. A megkérdezettek több mint fele egy évnél ritkábban szerez be szoftvereket. Ennek oka főként az lehet, hogy aki nem illegálisan szerzi be a programokat, csak pár évente teheti meg azt, hogy ilyen célra áldozzon. A megkérdezettek 19,75%-a fél évente szerez be újabb programokat.

1. ábra

Az 1. ábra azt mutatja, hogy különböző foglalkozású emberek milyen gyakran szereznek be új programokat. A vezető beosztású emberek kétharmada havonta vásárol szoftvereket, egyharmaduk pedig félévente. Ennél ritkábban egyik vezető sem vásárol. Ugyanannyi diák szerez be havonta szoftvereket,

mint amennyien évente teszik ezt (10,53%). A megkérdezetteknek több mint a fele csak egy évnél ritkábban teheti meg, hogy szoftvereket vegyen. Mivel a diákok anyagi forrásai igen korlátozottak, elgondolkodtató ez a nagyarányú havonkénti programbeszerzés. A vállalkozók csaknem fele félévente szerez be újabb programokat, megközelítőleg harmaduk pedig évente. Kevesen vannak közülük, akik havonta, illetve egy évnél ritkábban vásárolnak. Az alkalmazottak majdnem 73%-a egy évnél ritkábban szerez be új szoftvereket. Ennek magyarázata lehet, hogy otthon főként ügyviteli programokat használhatnak, ezek új verzióira általában éveket kell várni. A munkanélküliek 20-20%-a félévente és havonta is beszerz programokat (anyagi lehetőségeiket tekintve vélhetően illegális forrásból), míg 60%-uk ritkán jut ehhez a lehetőséghez.

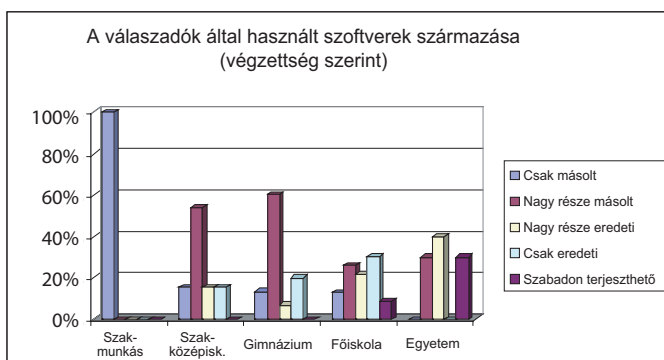

2. ábra

A 2. ábrán a programok beszerzésének forrásait hasonlíthatjuk össze. A válaszadók 39,51%-ának főként másolt programjai vannak, 19,75% csak másolt programokat használ. 17,28%-uk használ főként eredeti, illetve csak eredeti szoftvereket. Csupán a válaszadók 6,17%-a ismeri azt a lehetőséget, hogy nyílt forráskódú, szabadon terjeszthető, teljesen ingyenes programokhoz is hozzá lehet jutni. Ilyen például az Open Office, amelyben minden

irodai program megtalálható, akár csak a Microsoft Office programcsomagban. Tehát nem igazolódott be az a hipotézis, amely szerint a megkérdezettek többsége csak illegálisan beszerzett szoftvereket használ.

2. AZ ILLEGÁLIS SZOFTVERHASZNÁLAT GYAKORISÁGA VÉGZETTSÉG SZERINT VIZSGÁLVA

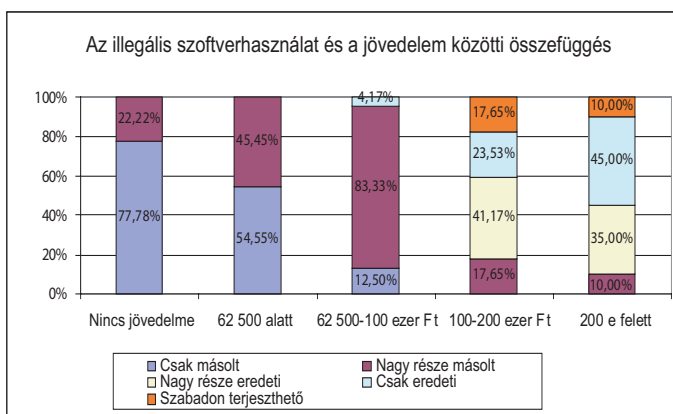

3. ábra

Az illegális szoftverhasználókat végzettség szerint vizsgáltuk. A 3. ábra ennek eredményeit mutatja. A szakmunkásképzőt végzetek közül mindenki, akinek van számítógépe, csak másolt programokat használ. A szakközépiskolai végzettséggel rendelkezők közül 27-en választottak erre a kérdésre.

Több mint felüknek nagyrészt másolt programjai vannak, szabadon terjeszthető verziót egyikük sem használ. Ugyanannyian használnak csak másolt szoftvereket, mint amennyien nagyrészt eredetit, illetve csak eredetit. A 17 gimnáziumi végzettségű között is főként olyanok vannak, akik illegális szoftvereket használnak. A főiskolát és egyetemet végzetek körében már van, aki szabadon terjeszthető programokat használ, ezzel megkímélve magát az illegálitástól és pénztárcáját a nagyobb kiadásoktól. Viszont számosan akadnak közöttük, akik másolt programokat használnak gépükön. A hipotézis, miszerint az illegális szoftverhasználók között a legkisebb arányban a főiskolát és egyetemet végzeteket találjuk, a fentiek alapján megdőlt.

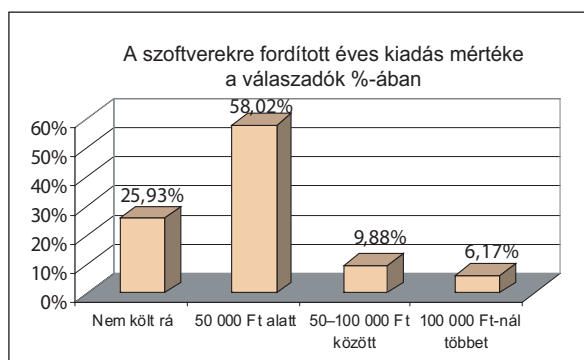
3. ÖSSZEFÜGGÉSEK A SZOFTVERHASZNÁLAT ÉS A JÖVEDELEM KÖZÖTT

4. ábra

Az illegális szoftverhasználat nagymértékben függ az egyén jövedelmi helyzetétől. (A felmérés időpontjában a minimálbér 62 500 Ft volt!) A 4. ábra alapján elmondható, hogy még a 100–200 ezer Ft közötti és 200 ezer Ft-nál nagyobb jövedelemmel rendelkezők között is vannak olyanok, akik

használnak másolt programokat, igaz, olyan nem akad közöttük, akinek a számítógépén csak másolt programok lennének. A többi jövedelmi kategóriában már mindhárom variációra (csak másolt, nagy része másolt, nagy része eredeti) akad példa. A 100-200 ezer Ft között keresők legtöbbször szoftverei eredetiek, de nagy számban akadnak köztük is olyanok, akik szoftvereinek csak nagy része eredeti. A minimálbér és 100 ezer Ft között keresők több mint 80%-ának nagyrészt másolt programjai vannak. A minimálbér alatt keresők között csaknem fele-fele arányban vannak azok, akik csak másolt, illetve nagyrészt másolt programokat használnak. Azok, akiknek nincs jövedelmük (főként munkanélküliek és a diákok) nem meglepő módon szinte csak másolt programokat használnak. *Ezzel beigazolódt az a feltetelezés, miszerint a magasabb jövedelemmel rendelkezők kisebb számban használnak másolt programokat, mint az alacsonyabb jövedelműek.*

5. ábra

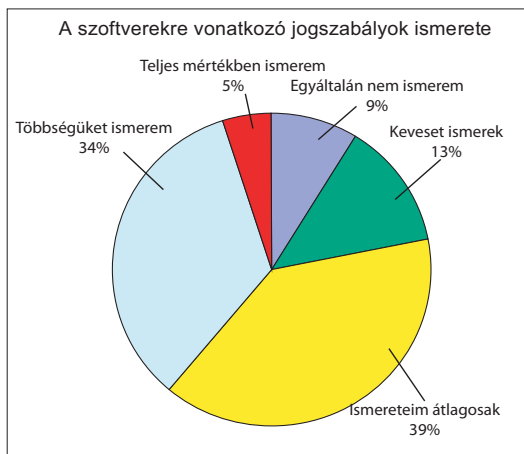
Az 5. ábra a szoftverekre költött éves kiadás mértékét mutatja. A legnagyobb azoknak az aránya, akik 50 ezer Ft alatt költenek számítógépi programokra. Őket követi nagyságrendben azoknak a köre, akik egyáltalán nem költenek programokra, azokat ismerőstől, barátától kapják, másolják. A 81 válaszadónak több mint a negyedét teszik ki azok, akik nem áldoznak semmit ezen termékek

vásárlására. Összesen nyolc azoknak a száma, akik akár még 100 000 Ft-ot is hajlandóak áldozni ilyen célra, illetve hatan még ennél is többet költenek évente. Ők többnyire vállalkozók, egyetemisták, illetve főiskolát végzettek, akik számára üzleti érdek is a jogtiszt szoftverek használata.

A megkérdezettek 42%-a meg tudná fizetni a szoftvereket, de mivel más forrásból be tudja őket szerezni, az illegális verziókat használja. 37%-uk lehetőségeihez képest drágának tartja a programokat, ezért használ másolt példányokat. 21%-uk véli úgy, hogy számára megfizethetetlenek ezek a termékek.

4. MENNYIRE ISMERIK A MEGKÉRDEZETTEK AZ ILLEGÁLIS HASZNÁLAT KÖVETKEZMÉNYEIT?

A szoftverekre vonatkozó szabályozás ismeretének vizsgálatakor a következő eredményeket kaptuk. A 6. ábrán látható, hogy a válaszadók többsége átlagosnak ítéli ismereteit. Valamivel kevesebben vannak azok, akik azt állítják, a szabályozások többségét ismerik. A legkeves-

6. ábra

sebben (5%) azok vannak, akik úgy gondolják, teljes mértékben jártasak a jogi szabályozásban. Nem elhanyagolható azok köre sem, akik egyáltalán nem ismerik vagy csak kevés szabályt ismernek a szoftverekkel kapcsolatban. A jogi szabályozások ismeretének szubjektív a megítélése ebben a felmérésben. Ha valóban ennyien ismernék a szerzői jog iránymutatásait, és be is tartanák azt, nem lenne nagymértékű a szerzői jogi bűnözés.

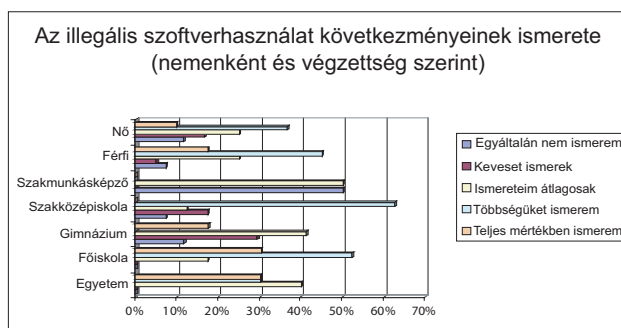
A jogszabályok ismeretének nemenkénti és korcsoportonkénti vizsgálati eredményeit az 1. táblázat adatai mutatják.

Ennek alapján elmondható, hogy csak kevesen ismerik teljes mértékben a jogi szabályozást, legtöbben azok vannak, akik átlagosnak titulálják ismereteiket. A nők nagyobb százaléka érzi átlagosnak tudását, illetve állítja azt, hogy többségében ismeri az idevágó jogszabályokat. A férfiak között többen azt állították, hogy egyáltalán nem ismerik, vagy kevés szabályt ismernek. A 18–24 éves és a 39–45 éves korosztályban többségben vannak azok, akik átlagosnak érzik tudásukat, míg a 32–38 éves korosztály tagjai közül senki sem vallotta magát átlagos tudásúnak. Közöttük nagy arányban azok vannak, akik a szabályok többségét ismerik, illetve keveset ismernek. Csak a 18–31 éves korcsoportban állították azt, hogy teljes mértékben ismerik a szerzői jogi szabályokat. Ez összesen öt embert jelent a 100-ból, két nőt és három férfit.

A jogi szabályozás ismerete nemenként és korcsoportonként							
	Nő	Férfi	18–24	25–31	32–38	39–45	46–50
Egyáltalán nem ismerem	6,67%	12,50%	0,00%	0,00%	15,38%	20,0%	29,41%
Keveset ismerek	8,33%	20,00%	7,50%	0,00%	23,08%	20,0%	29,41%
Ismereteim átlagosak	40,67%	35,00%	62,5%	35,0%	0,00%	60,0%	5,88%
Többségüket ismerem	40,00%	25,00%	25,0%	50,0%	61,54%	0,00%	35,29%
Teljes mértékben ismerem	3,33%	7,50%	5,00%	15,0%	0,00%	0,00%	0,00%

1. táblázat

Arra a kérdésre, hogy a megkérdezettek mennyire ismerik az illegális szoftverhasználat következményeit, a következő eredményeket kaptuk. A válaszadók 10%-a mondta azt, hogy egyáltalán nem ismeri, milyen következményei vannak a másolt programok használatának. 12% kevésbé ismeri a lehetséges következményeket, 25% vallja azt, hogy ismeretei átlagosnak mondhatók. 40% ismeri a következmények többségét, és csak 13% gondolja úgy, hogy minden lehetséges következményről tud. Mivel a válaszadók 53%-a elég alaposnak ítéli ismereteit e témában, illetve 25%-uk átlagos ismeretekkel rendelkezik, az a feltetelezés, mely szerint a válaszadók nagy része nem ismeri az illegális szoftverhasználat következményeit, nem bizonyult helytállónak.

7. ábra

A kérdésre adott válaszok megoszlását nemenként és végzettség szerint is értékeltük. Az eredmény a 7. ábrán látható. Arányaiban a férfiak, a szakközépiskolát és a főiskolát végzettek vélik úgy, hogy a következmények többségét ismerik, illetve teljes mértékben ismerik. A szakközépiskolát végzettek fele átlagosnak ítéli tudását e téren, másik

fele viszont egyáltalán nem ismeri, mit von maga után a nem legális forrásból származó szoftver használata. A gimnáziumot végzettek többsége átlagosnak tartja tudását.

5. VÉLEMÉNYEK A JOGI SZABÁLYOZÁS ÉS A HATÓSÁGI FELLÉPÉS HATÉKONYSÁGÁRÓL

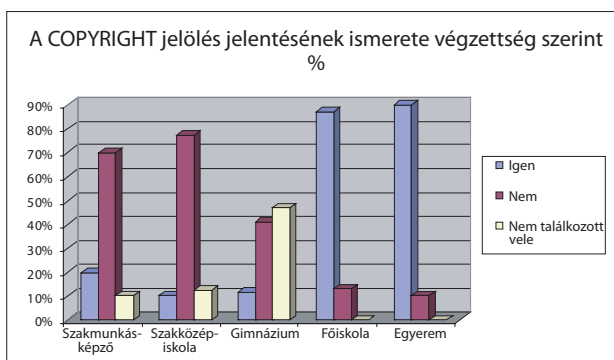
A 100 megkérdezett közül csak 6% tartja teljes mértékben hatékonynak a jogi szabályozást, 12% egyáltalán nem tartja hatékonynak, 17% általában hatékonynak tartja, 28% általában nem tartja hatékonynak, és 37% kismértékben tartja csak hatékonynak a szerzői jogi törvény előírásait.

A 39–50 éves korosztályban vannak a legtöbben, akik nem tartják hatékonynak a hatósági fellépést. A fiatalabb korosztály tagjai között többségben vannak azok, akik szerint kissé, illetve általában hatékony az erre irányuló bűnüldözés. Az eredményeket a 2. táblázat foglalja össze. Tehát beigazolódott az a feltevésünk, amely szerint a megkérdezettek többsége úgy véli, nem hatékony sem a jogi szabályozás, sem a hatósági fellépés az illegális szoftverhasználók ellen.

A hatósági fellépés hatékonyságának megítélése korosztályonként (%)					
	18-24	25-31	32-38	39-45	46-50
Egyáltalán nem hatékony	5,00%	25,00%	15,38%	70,00%	11,76%
Általában nem hatékony	22,50%	25,00%	23,08%	20,00%	88,24%
Kissé hatékony	40,00%	35,00%	53,85%	0,00%	0,00%
Általában hatékony	32,50%	0,00%	0,00%	10,00%	0,00%
Nagyon hatékony	0,00%	15,00%	7,69%	0,00%	0,00%
Összesen	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

2. táblázat

6. COPYRIGHT (©)

8. ábra

hogy a szaktanácsképzőt és a szakközépiskolát végzettek többsége nem ismeri a szimbólum jelentését. A gimnáziumot végzetteknek csaknem fele még nem is találkozott ezzel a jellel. A főiskolát és egyetemet végzettek között csupán 1-2 ember akad, aki nem ismeri a szimbólum jelentését.

A megkérdezettek 37%-a ismeri a © szimbólum jelentését, 49%-uk nem tudja, mit jelent ez a jel, illetve 14% nem is találkozott még vele. *Helytállóan bizonyult az a hipotézis, miszerint a megkérdezettek többsége nem ismeri a © jelölés jelentését.* Végzettség alapján is megvizsgáltuk, hogyan alakul ez az arány, ennek eredményét a 8. ábrán követhetjük nyomon. Látható,

A FELMÉRÉS EREDMÉNYEINEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Összefoglalva, a 100 fős mintán alapuló kérdőíves felmérés eredményéből kitűnik, hogy a felhasználók csaknem 80%-a használ illegális programokat, ezen belül többségben vannak azok, akik csak illegális úton beszerzett szoftverekkel rendelkeznek. Feltételeztük, hogy az illegális szoftverhasználók között a legkisebb arányban a főiskolát és egyetemet végzetteket

találjuk, ennek ellenére a szakközépiskolát végzettek között vannak kevesebben az illegálitásra „hajlamosak”. Korcsoportot tekintve a 18–31 éves korosztály, nemenként tekintve a nők használnak több illegális szoftvert. A leggyakrabban az ügyviteli programokat, a multimedia-lejátszókat, a képszerkesztőket, a víruskeresőket, az operációs rendszereket és a CD/DVD-író/olvasókat keresik. Az illegális szoftverhasználat nagymértékben függ az egyén jövedelmi helyzetétől. A felmérés adatai is igazolják, hogy aki nagyobb jövedelemmel rendelkezik, kisebb mértékben használ illegális programokat. A válaszadók többsége szoftverekre 0–50 000 Ft között költ. A jogi szabályozás ismerete terén a legtöbben úgy vélik, hogy átlagos ismeretekkel rendelkeznek, illetve a szabályok többségét ismerik. Főként a 18–31 évesek és a nők állítják azt, hogy ismerik a szerzői jogi szabályozást annak ellenére, hogy a nők között van a legtöbb illegális használó. A megkérdezettek többsége szerint nem hatékony sem a jogi szabályozás, sem a hatósági fellépés. A © szimbólum jelentését a válaszadók többsége nem ismeri. Meglepő, hogy az arányokat tekintve elég sokan vannak azok, akik saját bevallásuk szerint még nem is találkoztak ezzel a jellel (Szilvási, 2007).

KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A szerzői jogi törvény érvényre juttatása a jelenlegi formájában nehéz. Ennek egyik oka lehet a jogérvényesítő szervek tekintélyének alacsony szintje (a felmérésből is az derül ki, hogy az emberek nem tartják megfelelőnek a hatósági fellépést).

Egy másik ok az emberek jövedelmi helyzete. Az alacsony jövedelmű emberek gyakran azért birtokolnak illegális forrásból származó programokat, mert számukra nehezen megfizethetőek vagy egyenesen megfizethetetlenek ezek a termékek, viszont szükségük van rájuk a mai, információtechnológián alapuló világban. A magasabb jövedelmű egyének meg tudnák ugyan fizetni a szoftvereket, de többségük irreális árúnak tartja őket. *E sorok szerzője szerint felül kellene vizsgálni a szoftvercégek árpolitikáját, megvizsgálni azt, valóban ennyire drágáknak kell-e lenniük ezeknek a termékeknek, vagy csupán az árrés ennyire magas.*

A harmadik probléma szociológiai és pszichológiai aspektusból közelíthető meg. Az embereket ugyanis általában nem foglalkoztatja a másik ember érdeke, megélhetése.

Még mindig nagy számban találhatunk olyan magánszemélyeket és cégeket, akik, illetve amelyek legalább egy, illegális forrásból származó programot birtokolnak. *A kiesett bevételek pótlására nem a jogdíjak emelésének kellene eszközül szolgálni,* mivel ezt az árba beépítik. A termék magas ára így is sok embert visszariaszt az eredeti verzió megvásárlásától.

A 2006 decemberében végzett, 100 fős mintán alapuló felmérés adatai is bizonyítják, hogy a megkérdezettek csaknem 80%-a használja számítógépét illegális szoftverekkel, főként jövedelmi helyzete miatt. Közülük minden ötödik ember csak illegális programokat birtokol. Úgy véljük, egy országos felmérés keretén belül ki kellene deríteni azt, hogy a magyar embe-

rek mely programokat részesítik előnyben, s ezek kereskedelmére kellene fokozottan figyelni. *Egyik megoldási lehetőség lehetne, ha a legálisan telepített programokkal együtt adnák el a számítógépeket*, természetesen a termék árát beépítve a konfiguráció árába, amelynek nem szabadna jelentősen megemelkednie a piaci verseny és a felhasználók érdekében. A kiesett vállalati bevételek a nagyobb fokú vásárlási kedv és hajlandóság miatt rövid időn belül megtérülnének, jobb esetben még többletbevételre is szert tehetne ezáltal a vállalat.

A cégeknél a legfőbb problémát a szoftverdokumentációk hiánya jelenti. Kevés az olyan magyarországi vállalat, amely fel tudná mutatni a legalitáshoz szükséges összes szerződést, igazoló iratot, ezáltal több jogszabályt is megsértve (főként a számviteli és adózási szabályokat). Nem nagy anyagi forrást jelentő megoldási javaslatunk:

- a vállalatoknál a *személyes felelősség szabályozása*,
- *szoftvernyilvántartási lista* vezetése,
- minden olyan *számla, licencszerződés megőrzése*, amely igazolja, hogy a tulajdonos legálisan jutott a termékekhez, illetve
- amennyiben a cég nem biztos abban, hogy eredeti programokat birtokol, érdemes azokat ellenőriztetnie. Még jobb, ha a beszerzés előtt tájékozódik a vásárló a leendő szállító megbízhatóságáról. Azonban a munkatársakban is tudatosítani kell azt, mennyire és miért fontos a vállalat számára, hogy legális szoftvereket használjanak, és senki ne kövessen el kalózkodást. Ezt segíthetné egy *szoftveretikai kódex* megalkotása a cégeknél.

A szoftverekre is *kötelezővé lehetne tenni, hogy láthatóan feltüntessék telepítő CD-jükön, lemezükön a szerzői jog jogosultját*, illetve utalást arra, hogy ha a megvásárolt terméket valaki illegális tevékenység (ez leggyakrabban másolás) céljából hasznosítja, *büntetőjogi következményekkel* számolhat. Ez pszichológiai eszközként szolgálhat a kalózkodás néhány fajtájának, főként a másolásnak a visszaszorítására.

Mivel a jogszabályok betartásának hiánya *társadalmi probléma*, a megelőzést a középiskola éveiben kellene kezdeni *például felvilágosító programokkal, a jogszabályok közérthető elmagyarázásával és a szabadon terjeszthető programok lehetőségének megismertetésével*.

Az ingyenesen beszerezhető és szabadon terjeszthető termékeknek nagyobb ismertséget kellene szerezniük. E megoldás ugyan kevesebb állami bevételt eredményez, viszont előnyt jelenthet a legális szoftverfelhasználás széles körű elterjesztésében, népszerűsítésében. Egy olyan stratégia kimunkálása lenne célszerű, amely tárgyilagosan, szakszerűen mérlegeli a lehetőségeket és valamennyi érintett érdekét (Szilvási, 2007).

FELHASZNÁLT IRODALOM

Cserny László: Mikroszámítógépek. LSI Oktatóközpont, é. n.

Rishab Aiyer Ghosh: Study on the economic impact of open source software on innovation and the competitiveness of the information and communication technologies (ICT) sector in the EU – Final report. UNU-MERIT, 2006

Dr. Penyigey Krisztina, dr. Munkácsi Péter: A szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. Magyar Szabadalmi Hivatal, 2005

Szilvási Györgyi: Szoftverek szerzői jogi védelme és gazdasági jelentősége. Szakdolgozat, kézirat, Károly Róbert Főiskola, 2007

Mikko Välimäki: The rise of open source licensing – A challenge to the use of intellectual property in the software industry. 2005

E-közigazgatás – Éves jelentés. BME–UNESCO Információs Társadalom és Trendkutató Központ (ITTK) és az INFONIA Alapítvány kutatócsoportja, Budapest, 2006. február

<http://flossmetrics.org>

<http://flossquality.eu>

<http://qualoss.org>

http://www.sqo-oss.eu/index_html/about